

Atıf: Sarıkaya, B. (2022). Türkçe öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutum ve görüşlerinin belirlenmesi üzerine bir araştırma. *İctimaiyat Sosyal Bilimler Dergisi, Göç ve Mültecilik Özel Sayısı*, ss. 513-530

Sosyal Bilimler Dergisi | Journal of Social Sciences
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ictimaiyat>

Başvuru / Recieved:
28 / 04 / 2022
Kabul / Accepted
25 / 09 / 2022

Türkçe Öğretmenlerinin Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutum ve Görüşlerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma

The Study intended to Determine the Attitudes and Thoughts of Turkish Teachers about Refugee Students

Bünyamin SARIKAYA^a

ÖZ	ABSTRACT
<p>Bu çalışmada amaç Türkçe öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutum ve görüşlerini belirlemektir. Çalışma 2021-2022 eğitim öğretim yılında Muş ilinde görev yapan 51 Türkçe öğretmeni ile yürütülmüştür. Çalışmada nicel ve nitel yöntemin birlikte ele alındığı karma yöntem kullanılmıştır. Nicel veriler Sağlam ve Kanbur (2017) tarafından geliştirilen "Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeği" ile nitel veriler ise araştırmacı tarafından geliştirilen "Görüşme Formu" kullanılarak toplanmıştır. Nicel verilerin analizinde SPSS 21 paket programı, nitel verilerin analizinde ise içerik analizi kullanılmıştır. Çalışma sonucunda Türkçe öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik olumlu tutum içinde oldukları, Türkçe öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının cinsiyete, okullarında mülteci öğrenci olma durumuna ve okul çevrelerinin bulunduğu sosyoekonomik düzeye göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca "mülteci" kavramının Türkçe öğretmenleri için en fazla "vatanından ayrı düşen insan/ülkesini terk etmek zorunda kalan", "sığınmacı/iltica eden", "yabancı kimse/dışarıdan gelen insanlar", "misafir" anlamlarına geldiği; Türkçe öğretmenlerine göre mülteci öğrencilerin eğitimlerinde birden fazla sorun yaşandığı ve Türkçe öğretmenlerinin mülteci öğrencilerin eğitimleri için birden fazla öneride buldukları saptanmıştır.</p>	<p>This study aims to determine the attitudes and thoughts of Turkish teachers about the refugee students. The study was conducted with 51 Turkish teachers working in the province of Muş in the 2021/2022 academic year. The mixed method including both the quantitative and qualitative methods was applied in this study. Quantitative data were collected using the "Refugee Student Attitude Scale" developed by Sağlam and Kanbur (2017), and qualitative data were collected using the "Interview Form" developed by the researcher. SPSS 21 package program was used in the analysis of quantitative data and content analysis was used in the analysis of qualitative data. It was observed that Turkish teachers have positive attitudes towards the refugee students and that the attitudes of Turkish teachers towards these refugee students do not differ according to these students' gender, their status of being a refugee student, and the socioeconomic level of their school environment. Additionally, it was determined that the word 'refugee' mostly meant 'a person away from his/her homeland/a person who had to leave his/her homeland', 'asylum seeker', 'a foreigner/an outsider' and 'a guest' for the Turkish teachers and according to Turkish teachers, refugee students have various problems in their education and that the Turkish teachers offered several suggestions for the education of the refugee students.</p>
<p>Anahtar Kelimeler</p> <p>Mülteci, mülteci öğrenci, Türkçe öğretmenleri, davranış</p>	<p>Keywords</p> <p>Refugee, refugee student, Turkish teachers, behaviour</p>

^a Doç. Dr., Muş Alparslan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü. E Mail: b.sarikaya@alparslan.edu.tr
(Sorumlu Yazar/Corresponding author)

1. Giriş

İnsanlar tarih boyunca çeşitli nedenlerden göç etmek zorunda kalmışlardır. Bu zorunluluk bazen insanlığın kaderini etkileyecek düzeylere çıkmıştır. Göç olayı aynı zamanda bir harekettir. “Bu hareket, kısa sürede sona ermesi muhtemel olmayan, sağlık hizmetleri, eğitim, istihdam olanakları, sosyal refah vb. alanlarda düşük standartlara sahip ülkelerin vatandaşlarının yaşam koşullarının daha elverişli olduğu ülkelere taşınmasını kapsayan bir kültür haline gelen bir insan olgusudur.” (Umukoro, Odey, ve Ndifon, 2020). Göç eden insanlar gittikleri yerlerin birçok unsurunu doğrudan veya dolaylı etkilemiştir. Bunların içinde gidilen ülkelerin eğitim sistemleri, kültürel özellikleri vb. unsurlar ön plana çıkmaktadır. Benzer görüşü Bravo Moreno (2009) da dile getirmekte ve mülteci ile göçmen grupların gittikleri ülkelerin kimliklerini, eğitim sistemlerini etkilediğini belirtmiştir. Hayes vd. (2004) de Amerika-Meksika örneğini vererek Amerika’ya gelen Meksikalı bireylerin onların kültürünü ve eğitim sistemlerini etkilediğini tespit etmiştir. Benzer durumdan etkilenen ülkelerden biri de Türkiye’dir. Özellikle son on yılda Türkiye’nin komşu ülkelerinde yaşanan siyasi olaylar ülkemizin büyük bir mülteci akınına uğramasına neden olmuştur.

Mülteci kavramı “kendi ülkesini savaş, siyasi olaylar, doğal afetler vb. nedenlerle terk edip başka ülkelere sığınan kişiler” (Burak ve Amaç, 2021: 223) için kullanılmaktadır. Bu tanım bağlamında düşünüldüğünde Türkiye’ye Suriye, Irak, Afganistan, Pakistan gibi ülkelere pek çok mültecinin geldiği bilinmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada mülteci kavramı sadece Suriyeli bireyleri değil çeşitli nedenlerle ülkelerini terk etmek ve Türkiye’ye gelmek zorunda kalmış kişileri kapsamaktadır. Türkiye’ye birçok ülkeden mülteci akını olmaktadır. Bu bağlamda düşünüldüğünde “Türkiye sığınma ve mülteci hareketleri yönünden oldukça tecrübeli bir ülke konumundadır. Nitekim sınır komşularında ve yakın çevresinde çeşitli nedenlere bağlı olarak ortaya çıkan göç hareketlerinden çok defa birebir etkilenmiş ve bu sürecin içerisinde yer almak durumunda kalmıştır” (Paksoy, 2017).

Mülteci öğrencilerin eğitim yaşamlarının sağlıklı devam etmesi son derece önemlidir. Nitekim mülteci öğrenciler yaşadıkları ülkelerin eğitim sistemlerine uyum sağlamaya çalışırlar. Bu da beraberinde birçok sorunun oluşmasına neden olmaktadır. Sadece mülteci öğrenciler değil onların eğitimlerinde görev alan öğretmenler de benzer sorunlarla karşı karşıya gelirler. Dolayısıyla hem mülteci öğrenciler hem de onların eğitimlerinde görev alan öğretmenlerin sorunları göz ardı edilmemeli ve bu sorunlara çözümler aranmalıdır.

Alanyazında mülteci öğrencilerle ilgili birçok çalışma bulunmaktadır. Mülteci kavramı ve mülteci öğrencilere yönelik algıların belirlendiği çalışmalar (Kara, Yiğit ve Ağırman, 2016; Biner ve Soykan, 2016; Yurdakul ve Tok, 2018; Keskin, Karaloğlu, Tufan, Karatepe ve Keskin, 2019; Demirtaş ve Mentiş Taş, 2019; Tezcan, 2019; Burak ve Amaç, 2021) bulunmaktadır. Mülteci öğrencilerle ilgili çeşitli gruptaki bireylerin görüşlerinin alındığı çalışmalar (Andriessen ve Phalet, 2002; Karabenick ve Phyllis, 2004; Kanu, 2008; Polat, 2012; Kavinthan, 2016; Kardeş ve Akman, 2018; Aydeniz ve Sarıkaya, 2021; Değirmenci vd. 2021; Tunagür ve Kardeş, 2021) yapılmıştır. Bu çalışmaların yanı sıra öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının belirlendiği (Dolapcı, 2019; Özdoğru, Dolu, Akan ve Aldemir, 2021; Çetin, 2021), sınıf öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının belirlendiği çalışmalar (İlksen Kanbur, 2017; Sağlam ve İlksen Kanbur, 2017; Köse, Bülbül ve Uluman, 2019) bulunmaktadır. Ancak Türkçe öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutum ve görüşlerinin belirlendiği herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Çalışmanın bu yönüyle alana katkı sunması beklenmektedir.

Bu araştırmada amaç, Türkçe ğretmenlerinin mltesi öğrencilere yönelik tutum ve görüşlerini tespit etmektir. Araştırmanın alt problemleri ise aşağıda verilmiştir:

- Türkçe ğretmenlerinin mltesi öğrencilere yönelik tutumları ne düzeydedir?
- Türkçe ğretmenlerinin mltesi öğrencilere yönelik tutumları cinsiyete göre değişmekte midir?
- Türkçe ğretmenlerinin mltesi öğrencilere yönelik tutumları okullarında mltesi ğrenci olma durumuna göre değişmekte midir?
- Türkçe ğretmenlerinin mltesi öğrencilere yönelik tutumları okul çevrelerinin bulunduğu sosyoekonomik düzeye göre değişmekte midir?
- Mltesi kavramı sizin için ne anlam ifade etmektedir?
- Size göre mltesi öğrencilerin eğitimlerinde yaşanan sorunlar nelerdir?
- Size göre mltesi öğrencilerin eğitimi için neler yapılabilir?

2. Yöntem

2.1 Araştırma Modeli

Bu çalışmada “karma” araştırma yöntemi kullanılmıştır. “Karma yöntem; araştırmacı veya araştırma ekibinin, anlama ve doğrulamanın genişliği ve doğruluğu amacıyla nitel ve nicel araştırma yaklaşımların bileşenlerini birleştirdikleri bir araştırma türüdür.” (Johnson, Onwuegbuzie ve Turner, 2007; akt. Creswell ve Clark, 2014: 4). Çalışmanın nicel boyutunda tarama modeli, nitel boyutunda ise görüşme yöntemi kullanılmıştır.

2.2 Çalışma Grubu

Kolay ulaşılabilir örneklem yönteminin kullanıldığı çalışmada, araştırmanın çalışma grubunu Muş ilinde görev yapan 51 Türkçe ğretmeni oluşturmaktadır. Çalışmada gönüllük esaslı olmak kaydıyla 60 Türkçe ğretmenine ulaşılmış, verilerin toplanmasından sonra veri toplama araçlarına eksik veya hatalı dönüt veren Türkçe ğretmenleri çalışma grubuna dhil edilmemiştir. Çalışma grubundaki 51 Türkçe ğretmeninin 24’ kadın, 27’si erkektir.

2.3 Veri Toplama Araçları

Çalışmada nicel ve nitel veri araçlarını yansıtan 2 farklı veri toplama aracı kullanılmıştır. Çalışmanın nicel veri toplama kısmında Sağlam ve İlksen Kanbur (2017) tarafından geliştirilen “Mltesi ğrenci Tutum leği” kullanılmıştır. Ölçekte yer alan bütün maddeler olumlu puanlanmakta ve cevaplayıcıya dörtlü dereceleme imkânı vermektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 24; en yüksek puan 96’dır. Puanın yüksek olması, mltesi öğrencilere yönelik tutumun olumlu olmasına işaret etmektedir. “Aritmetik ortalamaların belirlenmesinde puan aralığı 1.00-1.74 hiç katılmıyorum, 1.75-2.49 biraz katılıyorum, 2.50-3.24 çoğunlukla katılıyorum, 3.25-4.00 tamamen katılıyorum olarak belirlenmiştir.” (Sağlam ve Kanbur, 2017: 313). Araştırmacılar tarafından ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (Alpha) ,91 olarak hesaplanmış iken bu çalışmada bu veri ,93 olarak bulunmuştur.

Çalışmada nitel verilerin toplanması aşamasında ise araştırmacı tarafından geliştirilen “Görüşme Formu” kullanılmıştır. Formun hazırlanması sürecinde alan yazın ayrıntılı bir biçimde incelenmiş ve araştırmanın amacına hizmet edeceği düşünülen bir soru havuzu

oluşturulmuştur. Hazırlanan taslak form 3 Türkçe Eğitimi alan uzmanına sunulmuş, görüş ve önerileri alınarak forma son şekli verilmiştir.

2.4 Verilerin Toplanması

Araştırmada yer alan Türkçe öğretmenlerine veri toplama araçları pandemi dolayısıyla elektronik sistem aracılığıyla ulaştırılmıştır. Veri toplama araçları, Google Formlar ve e-posta aracılığıyla gönderilmiştir. Süreçte araştırmacı Türkçe öğretmenleriyle görüşme halinde olmuş ve anlaşılmayan noktalar olduğunda kendilerine gerekli açıklamaları yapmıştır.

2.5 Verilerin Analizi

Çalışmada elde edilen nicel veriler SPSS 21 programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Analiz yapılmadan önce Cronbach's Alpha aracılığıyla verilerin güvenilirliğine bakılmıştır. Bu çalışmada güvenilirlik ,93 çıkmıştır. Ayrıca normallik testi yapılmış, verilerin normal dağıldığı görülmüş, bu nedenle analiz için parametrik testlerden t-Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi olan One Way Anova Testi kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi .05 olarak alınmıştır.

Nitel verilerin analizi yapılırken nitel çözümleme tekniklerinden içerik analizinden yararlanılmıştır. "İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde organize ederek yorumlamaktır" (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Araştırmanın güvenilirliğini arttırmak için Türkçe öğretmenlerinin görüşlerinden örnek cümlelere de yer verilmiştir. Örnek cümlelerin hangi Türkçe öğretmenine ait olduğunu belirtmek için ilgili alıntının sonuna Ö1, Ö2...biçiminde kodlama yolu tercih edilmiştir.

3. Bulgular

Çalışmada bulgular alt problemler bağlamında verilmiştir.

3.1 Birinci Alt Probleme Yönelik Bulgular

Çalışmanın birinci alt problemi, *Türkçe öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının düzeylerini belirlemeye* yöneliktir. Buna yönelik bulgular Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1: Türkçe Öğretmenlerinin Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumlarının Düzeyleri

Ölçek maddeleri	n	\bar{X}	ss
1 Mülteci öğrencilere önyargısız yaklaşırım.	51	3,29	,922
2 Uyumda güçlük yaşayan mülteci öğrencilere hoşgörülü davranırım.	51	3,47	,643
3 Mülteci öğrencileri anlamaya çalışırım.	51	3,47	,611
4 Mülteci öğrencilere yeteri kadar zaman ayırmaya çalışırım.	51	2,88	,711
5 Mülteci öğrenciler için yapılan eğitim hizmetlerini desteklerim.	51	3,33	,765
6 Mülteci öğrencilere diğer öğrencilere davrandığım gibi davranırım.	51	3,37	,720
7 Mülteci öğrencilerin derslere motive olmaları için çaba gösteririm.	51	3,39	,665
8 Öğrencilerimin mülteci öğrencilere olumlu davranmalarını sağlarım.	51	3,72	,450

9	Mülteci öğrencilerin temel bakım becerilerini geliştirmelerini desteklerim.	51		3,41	,725
10	Öğrenciler mülteci öğrencilerle birlikte oyun oynarlar.	51		3,07	,890
11	Mülteci öğrencilerin eğitimi konusunda kendimi geliştiririm.	51		3,09	,922
12	Mülteci öğrencilere diğer öğrencilerin aileleri olumlu tutum sergiler.	51		2,33	,864
13	Mülteci öğrencilerin temel ihtiyaçları karşılanır.	51		2,56	,781
14	Öğrenciler mülteci öğrencilerle birlikte olmaktan memnundur.	51		2,27	,850
15	Mülteci öğrenciler düzenli olarak okula devam etmektedir.	51		2,15	,880
16	Mülteci öğrencilere ayırdığım zaman yeterlidir.	51		2,37	,773
17	Mülteci öğrenciler okula uyumludur.	51		2,11	,765
18	Mülteci öğrenciler sınıfa uyumludur.	51		2,13	,775
19	Öğrenciler, mülteci öğrencilere karşı olumlu davranış sergiler.	51		2,50	,703
20	Mülteci öğrencilere rehberlik yapmaya, yol göstermeye çalışırım.	51		3,07	,688
21	Mülteci öğrencilerin sınıfa uyum sağlamasını kolaylaştırırım.	51		3,17	,590
22	Mülteci öğrencilerle iletişim kurmakta zorlanmam.	51		2,52	,856
23	Mülteci öğrencilerin eğitiminde yeterli olduğumu düşünürüm.	51		2,41	,920
24	Mülteci öğrencilerin dil farklılığı benim için sorun oluşturmaz.	51		2,15	1,00

Ölçekte olumsuz madde bulunmadığından yorumlamaların tamamı olumlu maddeler bağlamında yapılmıştır. Ölçeğin puan aralığı 1.00-1.74 hiç katılmıyorum, 1.75-2.49 biraz katılıyorum, 2.50-3.24 çoğunlukla katılıyorum, 3.25-4.00 tamamen katılıyorum olarak belirlenmiştir. Tablo 1’de görüldüğü gibi Türkçe öğretmenlerinin “Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeği”ne verdikleri yanıtlara göre maddelerin en yüksek ortalamadan en düşük ortalamaya göre sıralaması şu şekildedir:

Sekizinci madde “Öğrencilerimin mülteci öğrencilere olumlu davranmalarını sağlarım.” (X=3,72), ikinci madde “Uyumda güçlük yaşayan mülteci öğrencilere hoşgörülü davranırım.” (X=3,47), üçüncü madde “Mülteci öğrencileri anlamaya çalışırım.” (X=3,47), dokuzuncu madde “Mülteci öğrencilerin temel bakım becerilerini geliştirmelerini desteklerim.” (X=3,41), yedinci madde “Mülteci öğrencilerin derslere motive olmaları için çaba gösteririm.” (X=3,39), altıncı madde “Mülteci öğrencilere diğer öğrencilere davrandığım gibi davranırım.” (X=3,37), beşinci madde “Mülteci öğrenciler için yapılan eğitim hizmetlerini desteklerim.” (X=3,33), birinci madde “Mülteci öğrencilere önyargısız yaklaşırım.” (X=3,29), yirmi birinci madde “Mülteci öğrencilerin sınıfa uyum sağlamasını kolaylaştırırım.” (X=3,17), on birinci madde “Mülteci öğrencilerin eğitimi konusunda kendimi geliştiririm.” (X=3,09), onuncu madde “Öğrenciler mülteci öğrencilerle birlikte oyun oynarlar.” (X=3,07), yirminci madde “Mülteci öğrencilere rehberlik yapmaya, yol göstermeye çalışırım.” (X=3,07), dördüncü madde “Mülteci öğrencilere yeteri kadar zaman ayırmaya çalışırım.” (X=2,88), on üçüncü madde “Mülteci öğrencilerin

temel ihtiyaçları karşılanır.” (X=2,56), yirmi ikinci madde “Mülteci öğrencilerle iletişim kurmakta zorlanmam.” (X=2,52), on dokuzuncu madde “Öğrenciler, mülteci öğrencilere karşı olumlu davranış sergiler.” (X=2,50), yirmi üçüncü madde “Mülteci öğrencilerin eğitiminde yeterli olduğumu düşünürüm.” (X=2,41), on altıncı madde “Mülteci öğrencilere ayırdığım zaman yeterlidir.” (X=2,37), on ikinci madde “Mülteci öğrencilere diğer öğrencilerin aileleri olumlu tutum sergiler.” (X=2,33), on dördüncü madde “Öğrenciler mülteci öğrencilerle birlikte olmaktan memnundur.” (X=2,27), yirmi dördüncü madde “Mülteci öğrencilerin dil farklılığı benim için sorun oluşturmaz.” (X=2,15), on beşinci madde “Mülteci öğrenciler düzenli olarak okula devam etmektedir.” (X=2,15), on sekizinci madde “Mülteci öğrenciler sınıfa uyumludur.” (X=2,13), on yedinci madde “Mülteci öğrenciler okula uyumludur.” (X=2,11)

Türkçe öğretmenlerinin “Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeği”ne verdikleri yanıtlar incelendiğinde ölçekte yanıtlanan 24 maddeden 8 maddenin “tamamen katılıyorum”, 8 maddenin “çoğunlukla katılıyorum”, 8 maddenin ise “biraz katılıyorum” aralığında değerlendirildiği bununla birlikte herhangi bir maddenin “hiç katılmıyorum” aralığında değerlendirilmediği görülmektedir. Ölçeğin geneli ile ilgili yapılan analizde (tüm maddelerin ortalama puanlarının toplanıp 24’e bölünmesiyle bulunmuştur.) ölçeğin toplam puan aralığının X=2,84 olarak tespit edildiği ve bunun da “çoğunlukla katılıyorum” puan aralığına denk geldiği saptanmıştır. Bu durum Türkçe öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik olumlu tutum içinde olduklarını göstermektedir.

3.2. İkinci Alt Probleme Yönelik Bulgular

Çalışmanın ikinci alt problemi, *Türkçe öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının cinsiyete göre farklılık arz edip etmediğini belirlemeye* yöneliktir. Buna ilişkin bulgular Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2: Türkçe Öğretmenlerinin Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumlarının Cinsiyete Göre Farkını Belirten t-Testi Bulguları

Cinsiyet	N	\bar{X}	S	sd	t	P
Kadın	24	2,83	,58	49	-,152	,880
Erkek	27	2,85	,40			

Tablo 2’de Türkçe öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının cinsiyete göre farklılık arz etmediği görülmektedir [$t_{(49)} = -,152$ $p > ,05$ ($p = ,880$)]. Kadın öğretmenlerin puan ortalaması 2,83 iken erkek öğretmenlerin puan ortalaması 2,85’tir. Türkçe öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının birbirine yakın olduğu ve cinsiyete göre farklılık arz etmediği buradan da anlaşılmaktadır.

3.3. Üçüncü Alt Probleme Yönelik Bulgular

Çalışmanın üçüncü alt problemi, *Türkçe öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının eğitim verdikleri okulda bulunma durumuna göre farklılık arz edip etmediğini belirlemeye* yöneliktir. Buna ilişkin bulgular Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3: Türkçe Öğretmenlerinin Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumlarının Okullarında Mülteci Öğrenci Olma Durumuna Göre Farkını Belirten t-Testi Bulguları

Okullarında mülteci öğrenci olma durumu	N	\bar{X}	S	sd	t	P

Var	18	2,82	,50	49	-,204	,839
Yok	33	2,85	,49			

Tablo 3'e göre Türkçe öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının okullarında mülteci öğrenci olma durumuna göre farklılık arz etmediği görülmektedir [$t_{(49)} = -,204$ $p > ,05$ ($p = ,839$)]. Okullarında mülteci öğrenci olan Türkçe öğretmenlerin puan ortalaması 2,82 iken okullarında mülteci öğrenci olmayan öğretmenlerin puan ortalaması 2,85'tir. Türkçe öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının birbirine yakın olduğu ve okullarında mülteci öğrenci olma durumuna göre farklılık arz etmediği buradan da anlaşılmaktadır.

3.4. Dördüncü Alt Probleme Yönelik Bulgular

Çalışmanın dördüncü alt problemi, *Türkçe öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının okul çevrelerinin bulunduğu sosyoekonomik düzeye göre farklılık arz edip etmediğini belirlemeye* yöneliktir. Buna yönelik bulgular Tablo 4a ve 4b'de yer almaktadır.

Tablo 4a: Türkçe Öğretmenlerinin Okul Çevrelerinin Bulunduğu Sosyoekonomik Düzeye Göre Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumları İle İlgili Betimsel İstatistikler

Okullar	N	\bar{X}	S
Alt seviye	22	2,84	,506
Orta seviye	22	2,77	,482
Yüksek seviye	7	3,10	,474
Toplam	51	2,84	,494

519

Tablo 4b: Türkçe Öğretmenlerinin Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumlarının Okul Çevrelerinin Bulunduğu Sosyoekonomik Düzeye Göre Farkını Belirten Tek Faktörlü Varyans Analizi (One-Way Anova) Testi

Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	p
Gruplararası	,580	2	,290	1,196	,311
Gruplarıçi	11,635	48	,242		
Toplam	12,215	50			

Tablo 4b'ye bakıldığında Türkçe öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının okul çevrelerinin bulunduğu sosyoekonomik düzeye göre farklılaşmadığı görülmektedir [$F(2, 48) = 1,196$, $p > ,05$ ($p = ,311$)]. Yani Türkçe öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının okul çevrelerinin bulunduğu sosyoekonomik düzeye göre istatistiksel olarak bir anlamlılık arz etmediği görülmektedir. Tablo 4a'ya bakıldığında da okul çevrelerinin bulunduğu sosyoekonomik düzeye göre ortalamaların birbirine yakın değer taşıdığı görülmektedir.

3.5. Beşinci Alt Probleme Yönelik Bulgular

Çalışmanın beşinci alt problemi, *mülteci kavramının Türkçe öğretmenleri için ne anlam ifade ettiğine* ilişkindir. Buna yönelik bulgular Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5: Mülteci Kavramının Türkçe Öğretmenleri İçin Ne Anlam İfade Ettiğine İlişkin Bulgular

No	Kodlar	f
1	Vatanından ayrı düşen insan/Ülkesini terk etmek zorunda kalan	23
2	Sığınmacı/İltica eden	12
3	Yabancı kimse/Dışarıdan gelen insanlar	5
4	Misafir	3
5	Yardıma muhtaç/Muhtaç	2
6	Göçle gelen/Göç eden bireyler	2
8	Yaşamaya çabalayan insan	2
9	Dünya vatandaşlığı	1
10	Yük	1
11	Her yönden geri kalmış birey	1
12	Yaşamı tehdit altında olan birey	1
13	Dezavantajlı bireyler	1
14	Yeni bir hayat kurma hayali olanlar	1
15	Ensar/Muhacir	1
16	Gurbetçi	1
17	Mazlum/Zulüm gören kimse	1

Not: Birden fazla görüş bildiren katılımcılar bulunmaktadır

Tablo 5 incelendiğinde “mülteci” kavramının Türkçe öğretmenleri için birden fazla anlama geldiği görülmektedir. Mülteci kavramı Türkçe öğretmenleri için en fazla “vatanından ayrı düşen insan/ülkesini terk etmek zorunda kalan” (f=23), “sığınmacı/iltica eden” (f=12), “yabancı kimse/dışarıdan gelen insanlar” (f=5), “misafir” (f=3) anlamlarına gelmektedir. Çalışma kapsamında Türkçe öğretmenlerinden alınmış bazı görüşler şöyledir:

“Din, milliyet, siyasi vb. sebeplerden dolayı ülkesinde baskıya maruz kalan, bu nedenle ülkesinden ayrılıp başka bir ülkenin kanatları altına sığınan kişidir.” (Ö22)

“Başka ülkelerden Türkiye’ye iltica eden kişilerdir. Bana göre yardıma muhtaçtırlar.” (Ö9)

“Kendi vatanlarından, topraklarından gönderilmiş, zorunda bırakılmış başka ülkelerde yaşamlarını sürdürmeye çalışan bireylere diyebiliriz.” (Ö41)

“Ekonomik, siyasi vb sebeplerle ülkesinden ayrılmak zorunda kalan ve başka ülkelere sığınmacı olarak iltica eden insan ya da insanlar topluluğu.” (Ö52)

3.6. Altıncı Alt Probleme Yönelik Bulgular

Çalışmanın altıncı alt problemi *Türkçe öğretmenlerine göre mülteci öğrencilerin eğitimlerinde yaşanan sorunların neler olduğudur*. Buna yönelik bulgular Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6: Türkçe Öğretmenlerine Göre Mülteci Öğrencilerin Eğitimlerinde Yaşanan Sorunlar

No	Kodlar	f
1	Dil/İletişim sorunu	39
2	Uyum sorunları/Sosyalleşememeleri	22
3	Kültürel farklılıklar/sorunlar	14
4	Ekonomik sorunlar	11
5	Önyargılı yaklaşımlar	6
6	Dışlanmaları/Kabul görülmemeleri	4
7	Psikolojik sorunlar	3
8	Akademik sorunlar/Derslerde başarısızlıklar	2
9	Öğretmenlerin tecrübe/Bilgi eksikliği	2
10	Okula düzenli devam edememeleri	2
11	Mülteci öğrencilerin isteksiz oluşları	1
12	Müfredata dayalı sorunlar	1
13	Etnik milliyetçilik	1
14	Sisteme dayalı sorunlar	1
15	Okulların fiziksel yetersizlikleri	1
16	Özgüven eksiklikleri	1
17	Ortak yaşantı alanlarının olmaması	1
18	Hazırbulunuşluk düzeylerinin düşük olması	1
19	Ailevi sorunlarının eğitimlerine yansımaları	1

Not: Birden fazla görüş bildiren katılımcılar bulunmaktadır.

Tablo 6 irdelendiğinde Türkçe öğretmenlerine göre mülteci öğrencilerin eğitimlerinde birden fazla sorun yaşandığı görülmektedir. Türkçe öğretmenlerine göre “dil/iletişim sorunu” (f=39), “uyum sorunları/sosyalleşememeleri” (f=22), “kültürel farklılıklar/sorunlar” (f=14), “ekonomik sorunlar” (f=11) ve “önyargılı yaklaşımlar” (f=6) en fazla yaşanan sorunlardır. Çalışma kapsamında Türkçe öğretmenlerinden alınmış bazı görüşler şöyledir:

“Müfredat onlara ağır, zor gelmektedir. Çünkü henüz dili anlamadıkları için konuları anlamakta zorlanırlar.” (Ö9)

“Başlıca sorunları: uyum sağlayamamak, dışlanmak, eğitim ihtiyaçlarının karşılanmaması, iletişim kuramamak vb.” (Ö11)

“Öğrenciler okula uyum sağlayamıyor. Anlama problemleri ders başarılarını düşürüyor. Bununla birlikte sosyal hayatta da uyum problemleri yaşamaları özgüven eksikliğini artırıyor.” (Ö48)

“En başta iletişim sorunu olmak üzere eğitim, güven, ekonomi ve sosyal yaşam alanlarının yetersizliği gibi temel sorunlarının olduğunu düşünüyorum. Aynı zamanda temel ihtiyaçlarını karşılayamama gibi sorunlarının olduğunu da düşünüyorum.” (Ö28)

“Dil ve kültür başlıca sorunlardandır. Birlikte oyun oynayabilmek için, oyun kurallarını anlatabilmek için bile dile ihtiyaç duyuyoruz. Aynı şekilde ve basit bir örnekle: Türk öğrencilere yemekten sonra ellerini yıkamayı öğretirken mültecilere kaşık çatal kullanmayı öğretiyoruz. Bunlar eğitim ve öğretimde yavaşlamaya sebep oluyor. Öğretmenin sabrı, isteği, çocuktaki azim ve istek de yaşanan sorunlar arasındadır.” (Ö24)

3.7. Yedinci Alt Probleme Yönelik Bulgular

Çalışmanın yedinci alt problemi, *Türkçe öğretmenlerine göre mülteci öğrencilerin eğitimleri için neler yapılabileceğine* ilişkindir. Buna yönelik bulgular Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7: Türkçe Öğretmenlerine Göre Mülteci Öğrencilerin Eğitimleri İçin Yapılabilecekler

No	Kodlar	f
1	Dil eğitimi verilmeli	21
2	Uyum sorunları giderilmeli	14
3	Ayrı binalarda/Okullarda eğitim verilmeli	8
4	Destek eğitimleri/kursları/özel etütler verilmeli	6
5	Sosyoekonomik durumları iyileştirilmeli	6
6	Rehberlik hizmetlerine ağırlık verilmeli	4
7	Hoşgörülü yaklaşılmalı/Hoşgörüye dayalı öğrenme ortamları oluşturulmalı	4
8	Ayrı sınıflarda eğitim verilmeli	3
9	Psikolojik destek verilmeli	3
10	Ailelerinden daha fazla destek alınmalı/Aileler eğitilmeli	3
11	Farklı bir öğretim programları tasarlanmalı	3
12	Öğretmenlere eğitim/Seminer verilmeli	3
13	Akranları bilinçlendirilmeli	3
14	Ana dillerine uygun eğitim verilmeli	2

15	Medyadan daha olumlu destek alınmalı	2
16	Kaynaştırma öğrencileri yapılmalı	2
17	Fırsat eşitliği sağlanmalı	2
18	Ders kitapları/dokümanları farklı olmalı	2
19	Temel dil becerisi dersleri (okuma, konuşma, yazma, dinleme) verilmeli	1
20	Materyal destekli eğitim verilmeli	1
21	Okullarda çevirmen olmalı	1
22	Karma eğitimde ders almaları sağlanmalı	1
23	Önyargılı yaklaşımların yok edilmesi	1

Not: Birden fazla görüş bildiren katılımcılar bulunmaktadır.

Tablo 7’de Türkçe öğretmenlerine göre mülteci öğrencilerin eğitimleri için neler yapılabileceği sıralanmıştır. Bu bağlamda Türkçe öğretmenleri mülteci öğrencilerin eğitimleri için birden fazla öneri sunmuşlardır. “Dil eğitimi verilmeli” (f=21), “uyum sorunları giderilmeli” (f=14), “ayrı binalarda/okullarda eğitim verilmeli” (f=8), “destek eğitimleri/kursları/özel etütler verilmeli” (f=6) önerileri en fazla sıralanan öneriler olmuştur. Çalışma kapsamında Türkçe öğretmenlerinden alınmış bazı görüşler şöyledir:

“Yabancı uyruklu öğrenciler belli okullara toplanarak farklı bir öğretim programı ile ders görebilirler. Ders kitapları ve öğretim programları farklı olmalıdır. Böylece daha seviyeye uygun bir eğitim sağlanmış olur.” (Ö9)

“Öğretmenlerde ekstra eğitim verilmeli. Öğrencilere yönelik verilen eğitimlere el ücret ödenmeli. Bu tarz öğrencilerin programı kesinlikle ayrı yapılmalı.” (Ö16)

“Türkçeyi yeterli düzeyde anlayamadıkları için sınıf içi etkinliklere bazı mülteci öğrenciler katılamamaktadır. Okuma, anlama ve konuşma becerileri eğitimleri ağırlıklı çalışmalar yapılmalıdır. Ayrıca mülteci öğrenciler okul eğitiminden önce yaşadığı topluma adapte olabilmesi için yeterli düzeyde eğitim programlarına dahil edilmelidir. Mülteci öğrencilerin okul eğitiminde veli ayağı güçlendirilmelidir; aile bireylerinin de eğitimdeki katkısı sağlanmalıdır. Mültecilerden öğrencisini çocuk işçi olarak çalıştıran mülteci aileleri maddi olarak desteklenmelidir.” (Ö46)

“Şuan uygulanan karma eğitimden daha uygun bir yol olduğunu düşünmüyorum. Türk öğrencilerle birlikte daha çok şey öğrenebilir, dile daha çok aşına olabilirler. Bu noktada mühim olan şey çocukların yaşı kaç olursa olsun ilköğretim seviyesinde eğitim görmeleri gerekmektedir. Aksi takdirde ortaokulda alfabeyi bilmeyen öğrencilerin dilbilgisi dersleri alan öğrencilerle eğitim alması gibi absürt bir durum ortaya çıkmaktadır. Bu da mülteci öğrencinin aleyhinedir.” (Ö51)

“Mülteci öğrencilere ilk aşamada ayrı eğitim kurumları kurulabilir. Öncelikle kültürümüze ve topluma uyum sağlamaları yolunda adımlar atılmalıdır. Bununla birlikte sadece öğrenci değil ailelere de bu eğitim verilmelidir. Kültürel farklılığı büyük oranda ortadan kaldırdıktan sonra öğrenci normal eğitim kurumlarında eğitime alınmalıdır.” (Ö38)

“Yabancılara Türkçe eğitimi konusunda mülteci öğrenci yoğunluğu olan okulların Türkçe öğretmenleri bu konuda bir eğitime ya da seminere tabi tutulabilir. Çoğu Türkçe öğretmenin bu konuda yetersiz olduğunu düşünüyorum.” (Ö43)

4. Sonuç ve Tartışma

Çalışmada ulaşılan ilk sonuç Türkçe öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik olumlu tutum içinde olduklarıdır. Bu sonuç son derece önemlidir. Eğitim-öğretim ortamı artık dünyadaki hemen hemen her olaydan etkilenmektedir. Türkçe öğretmenlerinin böyle bir tutum içinde olmaları eğitimin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi açısından kayda değerdir. Sağlam ve İlksen Kanbur (2017) tarafından yapılan çalışmada da benzer sonuca ulaşılmış ve sınıf öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik olumlu bir tutum içinde oldukları belirlenmiştir. Alanyazında yapılan diğer çalışmalarda da (İlksen Kanbur, 2017; Dolapçı, 2019; Köse, Bülbül ve Uluman, 2019; Çetin, 2021) benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Türkçe öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik olumlu tutuma sahip olmaları onların eğitimde çok kültürlülüğe karşı olumlu bir tutum içinde oldukları şeklinde de yorumlanabilir. Nitekim Akman (2020: 254) tarafından yapılan araştırmada öğretmenlerin çok kültürlü eğitim tutumları ile mülteci öğrencilere yönelik tutumları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Taştekin, Bozkurt Yükçü, İzoğlu, Güngör, Işık Uslu ve Demircioğlu (2016) araştırmalarında öğretmenlerin çok kültürlülüğe yönelik olumlu bir tutuma sahip olduklarını saptamışlardır. Akkaya ve Demir (2020) tarafından yapılan araştırmada da Türkçe öğretmenlerinin büyük bir kısmı çok kültürlü eğitime yönelik olumlu görüş bildirmişlerdir. Öğretmenlerin bu bağlamda olumlu tutum içinde olmaları sınıf içinde oluşabilecek olumsuz durumları önlemede etkili olabilir. Nitekim Mansori ve Jenkins (2010) tarafından yapılan çalışmada Avustralya’daki öğrencilerin göçmen ve mülteci öğrencilere karşı ön yargılı oldukları belirlenmiştir. Hjern, Rajmil, Bergström, Berlin, Gustafsson ve Modin (2013) İsveç’te yaptıkları bir araştırmada mülteci öğrencilere yönelik akran zorbalıklarının yaşandığını saptamışlardır.

Araştırmada Türkçe öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının cinsiyete göre farklılık arz etmediği saptanmıştır. Kadın Türkçe öğretmenlerinin puan ortalaması 2,83 iken erkek Türkçe öğretmenlerinin puan ortalaması 2,85’tir. Erkek öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik ortalama tutum puanları daha yüksek olsa da bu veri anlamlı farkın oluşması için yeterli olmamıştır. Sağlam ve İlksen Kanbur (2017) tarafından yapılan çalışmada da benzer sonuca ulaşılmış ve sınıf öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarında erkek öğretmenlerin tutum puanlarının daha yüksek olduğu ancak anlamlı farkın oluşmadığı saptanmıştır. Özdoğru vd. (2021: 117) çalışmalarında öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarında cinsiyet değişkenine göre bir farklılık olmadığını tespit etmişlerdir. İlksen Kanbur (2017), Köse vd. (2019), Dolapçı (2019), Çetin (2021) tarafından yapılan çalışmalarda da öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarında cinsiyet değişkeni bağlamında bir anlamlı farklılık olmadığı saptanmıştır. Hem bu çalışmada hem de alanyazında yapılan benzer çalışmalarda cinsiyet değişkenine göre anlamlı farkın çıkmamış olması önemli bir durumdur. Nitekim öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının olumlu olması mesleki açıdan kayda değerdir.

Çalışmada Türkçe öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının okullarında mülteci öğrenci olma durumuna göre farklılık göstermediği saptanmıştır. Çalışma gurubunda yer alan 18 Türkçe öğretmenin okulunda mülteci öğrenci bulunmakta iken 33 Türkçe öğretmenin okulunda mülteci öğrenci bulunmamaktadır. Köse vd. (2019: 9) tarafından yapılan çalışmada

sınıf öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutum puanları sınıflarında mülteci öğrenci olma durumu değişkenine göre farklılık göstermemektedir. Özdoğru vd. (2021: 117) de yaptıkları çalışmalarında benzer sonuca ulaşmışlardır. Ancak Sağlam ve İksen Kanbur (2017) tarafından yapılan çalışmada sınıfta mülteci öğrenci bulunan öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının daha yüksek olduğu ve anlamlı farkın olduğu saptanmıştır. Bu durum sınıfta mülteci öğrenci bulunan öğretmenlerin bu öğrencileri daha yakından tanıma imkânı buldukları şeklinde yorumlanabilir. Aynı zamanda Türkçe öğretmenlerinin kültürel farklılığa sahip olan bu öğrencilere karşı olumlu yaklaşıklarını da göstermektedir. Nitekim Polat ve Rengi (2014) çalışmalarında sınıf öğretmenlerinin kültürel farklılık gösteren öğrencilere karşı olumlu tutum ve duygu içinde olduklarını saptamışlardır.

Türkçe öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının okul çevrelerinin bulunduğu sosyoekonomik düzeye göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Her ne kadar okul çevresinin bulunduğu sosyoekonomik düzeyi yüksek seviyede olan Türkçe öğretmenlerinin ortalama tutum puanları daha yüksek olsa da bu durum anlamlı farkın oluşmasını sağlamamıştır. Sağlam ve İksen Kanbur'un (2017) çalışmasında da benzer sonuca ulaşılmıştır. İksen Kanbur'un (2017) lisansüstü tezinde araştırmaya katılan öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumları çalıştıkları okulun bulunduğu sosyoekonomik çevreye göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı saptanmıştır. Dolapçı'nın (2019: 70) çalışmasında öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumları görev yaptıkları okulun bulunduğu sosyoekonomik çevre bakımından anlamlı bir farklılık göstermiştir. Yüksek ekonomik çevreye sahip olan okullarda görev yapan öğretmenlerin ortalama tutum puanları daha yüksek bulunmuştur.

Türkçe öğretmenleri için "mülteci" kavramı en fazla sırasıyla "vatanından ayrı düşen insan/ülkesini terk etmek zorunda kalan" , "sığınmacı/iltica eden" , "yabancı kimse/dışarıdan gelen insanlar" , "misafir" anlamlarına gelmektedir. Mülteci kavramının Türkçe öğretmenleri tarafından daha çok olumlu ifadeler bağlamında tanımlandığı görülmektedir. Dolayısıyla bu durum Türkçe öğretmenlerinin mülteci öğrencilere/bireylere olan bakış açılarını yansıtması açısından önemlidir. Yurdakul ve Tok (2018: 46) tarafından yapılan çalışmada öğretmenlerin genel olarak mülteci/göçmen öğrencilere yönelik olumlu duygulara sahip oldukları belirlenmiştir. Burak ve Amaç (2021: 221) öğretmen adaylarının mülteci öğrenci algılarını araştırdıkları çalışmalarında öğretmen adaylarının mülteci öğrencilere yönelik algılarının çoğunlukla olumlu olduğunu saptamışlardır. Demirtaş ve Mentiş Taş'ın (2019) çalışmasında da sınıf öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilere yönelik olumlu metaforlar ürettikleri tespit edilmiştir. Alanyazında bu konuda yapılan çalışmalarda genel olarak mülteci öğrencilere/bireylere yönelik olumlu bakış açılarının olduğu görülmektedir. Ancak Kara, Yiğit ve Ağırman (2016) çalışmalarında öğretmen adaylarının büyük çoğunluğunun Suriyeli mülteci öğrencilerle ilgili olumsuz metaforlar geliştirdiklerini belirtmişlerdir. Bu durumun çalışma grubuyla ilişkili olduğu düşünülebilir.

Türkçe öğretmenlerine göre mülteci öğrencilerin eğitimlerinde "dil/iletişim sorunu" , "uyum sorunları/sosyalleşememeleri" , "kültürel farklılıklar/sorunlar" , "ekonomik sorunlar" ve "önyargılı yaklaşımlar" , "dışlanmaları/kabul görülmemeleri" , "psikolojik sorunlar" gibi önemli sorunlar yaşanmaktadır. Çalışma kapsamında en fazla vurgulanan sorun olan "dil/iletişim sorunu" alanyazında yapılan çalışmalarda da en fazla tespit edilen sorundur (Polat, 2012; Özer, Komşuoğlu ve Ateşok, 2016; Sarıtaş, Şahin ve Çatalbaş, 2016; Uzun ve Bütün, 2016; Erdem, 2017; Kardeş ve Akman, 2018; Yenilmez ve Çöplü, 2019; Sarier, 2020; Aydeniz ve Sarıkaya,

2021). Dolayısıyla mülteci öğrencilerin eğitimlerinde nitelikli bir eğitimin verilmesi veya alınması için dil/iletişim sorunlarının en aza indirilmesi gerekir. Çalışmada vurgulanan ikinci önemli sorun mülteci öğrencilerin uyum sorunudur. Okula uyumun temel eğitim için son derece önemli olduğu (Saribaş ve Babadağ, 2015: 18) düşünüldüğünde bu sorunun varlığı mülteci öğrencilerin eğitimi için önem teşkil etmektedir. Kardeş ve Akman (2018) tarafından yapılan çalışmada da Suriyeli çocukların okula uyumla ilgili önemli sorunlar yaşadıkları saptanmıştır. Ülkelerini çeşitli sebeplerle terk etmek zorunda kalan mülteci öğrencilerin psikolojik sorunlar yaşamaları normal bir durumdur. Bu çalışmada da Türkçe öğretmenleri mülteci öğrencilerin psikolojik sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Yenen ve Ulucan (2020: 294) ve Aydeniz ve Sarıkaya (2021) tarafından yapılan çalışmalarda da bu gruptaki öğrencilerin önemli psikolojik sorunlar yaşadıkları belirlenmiş ve bu anlamda kendilerine rehberlik hizmetleri sunulması gerektiği vurgulanmıştır. Watkins ve Zyck, (2014: 3) mülteci çocukları barındıran ülkelerin kalabalık sınıflar, plan-program, materyal eksiklikleri gibi sorunlar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Benzer sorunlar bu çalışmada da dile getirilmiştir.

Türkçe öğretmenleri mülteci öğrencilerin eğitimlerinde yaşanan sorunların giderilmesi için birçok çözüm önerisi sunmuşlardır. “Dil eğitiminin verilmesi”, “uyum sorunlarının giderilmesi”, “ayrı binalarda/okullarda eğitim verilmesi”, “destek eğitimleri/kursları/özel etütlerin verilmesi”, “sosyoekonomik durumlarının iyileştirilmesi”, “rehberlik hizmetlerine ağırlık verilmesi”, “hoşgörülü yaklaşılması/hoşgörüyeye dayalı öğrenme ortamlarının oluşturulması”, “ayrı sınıflarda eğitim verilmesi”, “psikolojik desteğin verilmesi”, “ailelerin eğitilmesi” ve “farklı bir öğretim programın tasarlanması” gibi birçok öneri belirtilmiştir. Bu öğrencilerle hemen her gün iç içe olan öğretmenlerin sundukları bu önerilerin çok değerli olduğu bilinmeli ve kayda alınmaları gerekir. Aydeniz ve Sarıkaya (2021) tarafından yapılan çalışmada da göçmen çocukların eğitimlerinde görev alan öğretmenlerin sundukları öneriler bu çalışmadaki Türkçe öğretmenlerin sundukları öneriler ile benzerdir. İlgili çalışmada da öğretmenler bu öğrenciler için dil kurslarının düzenlenmesi velilere eğitim verilmesi, ortak bir plan ve programın hazırlanması gerektiğine dair önerilerde bulunmuşlardır. Arslan ve Ergül (2021: 1) mülteci öğrencilerin yaş gruplarına uygun sınıflarda dil eğitimi alması; öğretmenlere, öğrencilere ve velilere yönelik psikolojik eğitim programlarıyla çok kültürlülük eğitiminin verilmesi gerektiğini önermişlerdir. Bu çalışmada Türkçe öğretmenleri tarafından sunulan çoğu öneri alanyazında yapılan çalışmalarda da (Erdem, 2017; Kardeş ve Akman, 2018; Aytaç, 2021) sunulmuştur. Bu durum mülteci öğrencilerin eğitimlerinde görev alan öğretmenlerin benzer sorunları yaşadıkları şeklinde yorumlanabilir.

Mülteci öğrencilerin eğitimlerinde görev alan öğretmenlerin yaşadıkları sorunlar ve önerdikleri çözümler yetkili kurumlarca dikkate alınmalıdır. Mülteci öğrencilere okul öncesi dönemden itibaren destekleyici dil kursları verilmelidir. Mülteci öğrencilerin okula uyum sorunlarının en aza indirilmesi ve gerekli psikolojik desteğin/rehberliğin sağlanması gerekir.

Kaynakça

- Akkaya, N. ve Demir, T. (2020). Türkçe öğretmenlerinin gözünden Türkiye’de çokkültürlü eğitimin boyutları. *Turkish Studies-Social*, 15(3), 861-885.
- Akman, Y. (2020). Öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumları ile çokkültürlü eğitim algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 49, 247-262. doi: 10.9779/pauefd.442061
- Andriessen, I., ve Phalet, K. (2002). Acculturation and school success: A study among minority youth in the Netherlands. *Intercultural education*, 13(1), 21-36.

- Arslan, Ü. ve Ergül, M. (2022) Mülteci öğrencilerin eğitimlerinde yaşadıkları sorunlar: öğretmenlerin perspektifinden bir delphi çalışması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 54, 1 31, doi:10.9779.pauefd.820780.
- Aydeniz, S., ve Sarıkaya, B. (2021). Göçmen çocukların eğitiminde yaşanan sorunlar ve çözüm önerilerine ilişkin öğretmen görüşleri. *Milli Eğitim*, (1), 385-404.
- Aytaç, T. (2021). Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitim sorunlarına bir bakış bir meta-analiz çalışması. *Milli Eğitim Dergisi*, 1, 173-193.
- Biner, Ö ve C. Soykan (2016). Suriyeli Mültecilerin Perspektifinden Türkiye'de Yaşam. Çeşitlilik ve Stratejik Davalama Ağı Projesi. file:///C:/Users/pc/Downloads/SURIYELI-MULTECILERINPERSPEKTIFINDEN-TURKIYE-DE-YASAM.pdf, Erişim tarihi: 16.04.2022.
- Bravo-Moreno, A. (2009). Transnational mobilities: migrants and education. *Comparative Education*, 45(3), 419-433.
- Burak, D., ve Amaç, Z. (2021). Mülteci öğrenciler kanadı kırık kuşlar gibidir öğretmen adaylarının mülteci öğrenci algıları. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(1), 221-247.
- Creswell, J. W. ve Plano Clark, V. L. (2014). *Karma yöntem araştırmaları* (Çev. Edt: Y. Dede ve S. B. Demir). Ankara: Anı Yayınları.
- Çetin, T. G. (2021). *Öğretmenlerin öznel iyi oluş düzeyleri ve mülteci öğrencilere yönelik tutumları arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanında erişildi (Erişim No: 673551).
- Değirmenci, G. Y., Somer Ölmez, B., Demircioğlu, H., ve Gençoğlu, C. (2021). Geçici koruma altındaki Suriyeli çocukların eğitim sürecine katılım ve uyumlarına yönelik öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Milli Eğitim*, 50(1), 281-308.
- Demirtaş, S., ve Mentiş Taş, A. (2019). Sınıf öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilere ilişkin metafor algılarının incelenmesi Konya örneği. *Reseracher: Social Science Studies*, 7(3), 156-177.
- Dolapçı, E. (2019). *Öğretmenlerin çok kültürlü özyeterlik algısı ve okul iklimi ile mülteci öğrencilere yönelik tutumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanında erişildi (Erişim No: 552472).
- Erdem, C. (2017). Sınıfında mülteci bulunan sınıf öğretmenlerinin yaşadıkları öğretimsel sorunlar ve çözüme dair önerileri. *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 26-42.
- Hayes, S. C., Bissett, R., Roget, N., Padilla, M., Kohlenberg, B. S., Fisher, G. and Niccolls, R. (2004). The impact of acceptance and commitment training and multicultural training on the stigmatizing attitudes and professional burnout of substance abuse counselors. *Behavior Therapy*, 35(4), 821-835.
- Hjern, A., Rajmil, L., Bergström, M., Berlin, M., Gustafsson, P. A. and Modin, B. (2013). Migrant density and well-being-A national school survey of 15-year-olds in Sweden. *The European Journal of Public Health*, 23(5), 823-828.
- Kara, Ö. T., Yiğit, A. ve Ağırman, F. (2016). Çukurova Üniversitesi Türkçe öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin Suriyeli mülteci kavramına ilişkin algılarının incelenmesi. *Journal of Theory and Practice in Education*, 12(4), 945-961.
- Karabenick, S. A. and Noda, P. A. C. (2004). Professional development implications of teachers' beliefs and attitudes toward English language learners. *Bilingual Research Journal*, 28(1), 55-75.
- Kanbur, N. İ. (2017). *İlkokulda görev yapan öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanında erişildi (Erişim No: 471001).
- Kanu, Y. (2008). Educational needs and barriers for African refugee students in Manitoba. *Canadian Journal of Education*, 31(4), 915.
- Kardeş, S. ve Akman, B. (2018). Suriyeli sığınmacıların eğitimine yönelik öğretmen görüşleri. *İlköğretim Online*, 17(3), 1224-1237.
- Keskin, S. C., Karaloğlu, İ., Tufan, S., Karatepe, O. ve Keskin, Y. (2019). Perception of migration in the metaphors of 6th, 7th and 8th-grade students in Turkey. *Universal Journal of Educational Research*, 7(5), 1319-1332. <https://doi.org/10.13189/ujer.2019.070517>
- Kovinthan, T. (2016). Learning and teaching with loss: meeting the needs of refugee children through narrative inquiry. *Diaspora, Indigenous, and Minority Education*, 10(3), 141-155.
- Köse, N., Bülbül, Ö. ve Uluman, M. (2019). Sınıf öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Journal of Continuous Vocational Education and Training*, 2 (1) , 16-29.

- Mansouri, F. and Jenkins, L. (2010). Schools as sites of race relations and intercultural tension. *Australian Journal of Teacher Education*, 35(7), 93-108.
- Özer, Y. Y., Komşuoğlu, A. ve Ateşok, Z. Ö. (2016). Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitimi: Sorunlar ve çözüm önerileri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(37), 185-219.
- Özdoğru, A. A.; Dolu, F. N.; Akan, A. ve Aldemir, S. (2021). Öğretmenlerin çokkültürlü eğitime ve mülteci öğrencilere yönelik tutumları. *Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (40), 111-122.
- Paksoy, S. (2017). Suriyeli sığınmacıların Kilis ekonomisine etkisi. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 4(9), 56-79.
- Polat, F. (2012). *Türkiye'de öğrenim gören yabancı uyruklu ilköğretim öğrencilerinin karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanında erişildi (Erişim No: 323358).
- Polat, S. ve Rengi, Ö. (2014). Sınıf öğretmenlerinin kültürel farklılık algıları ve kültürlerarası duyarlılıkları. *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*, 6(3), 135-156.
- Sağlam, H. İ. ve Kanbur, N. İ. (2017). Sınıf öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 7(2), 310-323.
- Sarıbaş, S. ve Babadağ, G. (2015). Temel eğitimin temel sorunları. *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi*, 3(1), 18-34.
- Sarıer, Y. (2020). Türkiye'de mülteci öğrencilerin eğitimi üzerine bir meta-sentez çalışması: sorunlar ve çözüm önerileri. *Eğitimde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 3(1), 80-111.
- Sartaş, E., Şahin, Ü. ve Çatalbaş, G. (2016). İlkokullarda yabancı uyruklu öğrencilerle karşılaşılan sorunlar. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(1), 208-229.
- Taştekin, E., Bozkurt Yükçü, Ş., İzoğlu, A., Güngör, İ., Işık Uslu, E. A. ve Demircioğlu, H. (2016). Okul öncesi öğretmenlerinin çok kültürlü eğitime yönelik tutumlarının ve algılarının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Araştırmaları Dergisi (HÜNER)*, 2(1), 1-20.
- Tezcan, G. (2019). The pre-service teachers' metaphorical perceptions about Syrian asylum seekers' children. *International Journal of Progressive Education*, 15(2), 9-29. <https://doi.org/10.29329/ijpe.2019.189.2>
- Tunagür, M. ve Kardaş, M.N. (2021). Suriyeli öğrencilerin Türkçe öğrenme yaşantıları (Amaçları ve süreçte yaşadıkları sorunlar) üzerine bir araştırma. *Kuram ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 120-136.
- Umukoro, G. M., Odey, V. E. and Ndifon, M. M. (2020). Immigration, otherness, economic mobility and social inclusion in the homeland. *International Journal of Social Sciences and Education*, 1(2), 105-108.
- Uzun, E. M. ve Bütün, E. (2016). Okul öncesi eğitim kurumlarındaki Suriyeli sığınmacı çocukların karşılaştıkları sorunlar hakkında öğretmen görüşleri. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 72-83.
- Watkins, K. and Zyck, S. A. (2014). Living on hope, hoping for education. *The Failed Response to the Syrian Refugee Crisis*. London: ODI.
- Yenen, E. T. ve Ulucan, P. (2020). Uzman görüşleri doğrultusunda Türkiye'de yaşayan mülteci çocukların sorunlarına yönelik çözüm önerileri. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 10(1), 292-305.
- Yenilmez, K. ve Çöplü, F. (2019). Göçmen öğrencilerin eğitiminde öğretmenlerin karşılaştığı zorluklar. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 8(3), 26-36.
- Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yurdakul, A. ve Tok, T. N. (2018). Öğretmen gözüyle göçmen mülteci öğrenci. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(2), 46-58.

EXTENDED ABSTRACT

This study aimed to determine Turkish teachers' attitudes towards and views of refugee students. To that end, the study sought answers to the following questions: How do Turkish teachers treat refugee students?, Do Turkish teachers' attitudes towards refugee students differ by gender?, Do Turkish teachers' attitudes towards refugee students differ by the presence of refugee students in their schools?, Do Turkish teachers' attitudes towards refugee students differ by the socioeconomic status of their schools?, What does the term "refugee" mean to them?, What kind of problems do refugee students face in education?, and What should be done to improve the education of refugee students?

This study adopted a mixed research design, which is a type of research where researchers combine qualitative and quantitative approaches for breadth and accuracy of understanding and validation (Johnson, Onwuegbuzie & Turner, 2007; in Creswell & Clark, 2014: p. 4). A survey model was used in the quantitative part, while interviews were conducted in the qualitative part.

The study population consisted of 60 Turkish teachers from Muş, Turkey. Participation was voluntary. Participants who failed to fill out the data collection forms were excluded from the analysis. Therefore, the sample consisted of 51 participants (24 women and 27 men). Qualitative data were collected using an interview form developed by the researcher. First, the researcher conducted a literature review. Second, he generated a pool of items. Third, he consulted three experts for comprehensibility and relevance. Fourth, he revised the form based on expert feedback.

Quantitative data were collected using the Refugee Student Attitude Scale (RSAS) developed by Sağlam and Kanbur (2017). The data were collected online (Google Forms and email) due to the COVID-19 pandemic. The research was present throughout the process and ready to answer participants' questions. The qualitative data were analyzed using content analysis, which is a qualitative analysis method. Content analysis involves gathering similar data within the framework of certain concepts and themes and organizing and interpreting them in a way that readers can understand (Yıldırım & Şimşek, 2006). Direct quotations were used to increase reliability. Each participant was assigned a code (P1, P2...) to indicate which quotation belongs to which participant.

The quantitative data were analyzed using the Statistical Package for Social Sciences (SPSS, v. 21.0) at a significance level of 0.05. The reliability of the data was measured and reported using Cronbach's alpha, which was .93 in the present study. Normality was tested. The results showed that the data were normally distributed. Therefore, the data were analyzed using a t-test and one-way ANOVA test, which are parametric tests.

The results showed that participants had positive attitudes towards refugee students. Male and female participants had a mean RSAS score of 2.85 and 2.83, respectively, suggesting that there was no significant difference in RSAS scores between male and female participants [$t_{(49)} = -.152$ $p > .05$ ($p = .880$)]. This result indicates that male and female Turkish teachers have similar attitudes towards refugee students. Participants who had refugee students in their schools had a mean RSAS score of 2.82, while those who did not have refugee students in their schools had a mean RSAS score of 2.85, suggesting that there was no significant difference in RSAS scores between the two groups [$t_{(49)} = -.204$ $p > .05$ ($p = .839$)]. This result indicates that Turkish teachers who have refugee students in their schools and those who do not have similar attitudes towards refugee students. Participants' mean RSAS scores did not significantly differ by the socioeconomic status of their schools [$F(2,48) = 1.196$, $p > .05$ ($p = .311$)] because all participants had similar RSAS scores, regardless of the socioeconomic status of their schools. In other words, the socioeconomic status of their schools had no impact on Turkish teachers' attitudes towards refugee students.

The term "refugee" meant different things to different participants. To most participants, the term "refugee" meant "people who have been uprooted from their homeland or people who have had to leave their country" (f=23). To some participants, the term "refugee" meant "asylum seekers" (f=12), "foreigners/outsideers" (f=5), or "guests" (f=3). Participants stated that refugee students experienced several problems, such as "language/communication problems" (f=39), "adjustment problems/lack of socialization" (f=22), "cultural differences" (f=14), "economic problems" (f=11), and "prejudices" (f= 6) Participants proposed more than one solution. They noted that refugee students should be provided with "language education" (f=21), "orientation programs" (f=14), "education in the same buildings/schools" (f=8), and "support training programs/courses/private classes" (f=6).

EKLER

Ek1 Etik Raporu

Evrak Tarih ve Sayısı: 07.01.2022-35186

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU

Toplantı Tarihi: 04.01.2022	Toplantı Sayısı: 1	Karar Sayısı: 49
<p>Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu, Kurul Başkanı Prof. Dr. Ekrem ALMAZ başkanlığında toplanarak aşağıdaki kararları almıştır.</p> <p>KARAR-6: Eğitim Fakültesi Dekanlığının 06.12.2021 tarihli ve 31450 sayılı yazısı okundu ve ekleri incelendi.</p> <p>Yapılan incelemeler sonucunda; Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalında görev yapmakta olan Doç. Dr. Bünyamin SARIKAYA'nın sorumlu araştırmacısı olduğu "Türkçe Öğretmenlerinin Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutum ve Görüşlerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma" konulu araştırması Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından uygun görülmesi olup, durumun Eğitim Fakültesi Dekanlığına bildirilmesine,</p> <p style="text-align: center;">Oy birliği ile karar verildi.</p>		
BAŞKAN (e-imzalıdır) Prof. Dr. Ekrem ALMAZ Kurul Başkanı		
ÜYE (e-imzalıdır) Doç. Dr. Sedat KARDAŞ Fen Edebiyat Fakültesi Öğr. Üyesi	ÜYE (e-imzalıdır) Doç. Dr. Mehmet SALMAZZEM İslami İlimler Fakültesi Öğr. Üyesi	ÜYE (e-imzalıdır) Doç. Dr. Bünyamin SARIKAYA Eğitim Fakültesi Öğr. Üyesi
ÜYE (e-imzalıdır) Dr. Öğr. Üyesi Hasan TASALI SBF Öğr. Üyesi	ÜYE (e-imzalıdır) Dr. Öğr. Üyesi Demet DENİZ YILMAZ Eğitim Fakültesi Öğr. Üyesi	ÜYE (e-imzalıdır) Dr. Öğr. Üyesi Recep YILMAZ İİF Öğr. Üyesi
ÜYE (e-imzalıdır) Dr. Öğr. Üyesi Necmettin ÇİFTÇİ Sağlık Hizmetleri MYO Öğr. Üyesi	ÜYE (e-imzalıdır) Dr. Öğr. Üyesi Bolat GÜNDÜZ Spor Bilimleri Fakültesi Öğr. Üyesi	

530